

Fotók: A szerző képei

„Amire a legbüszkébb lehetek, hogy Abilene-i vagyok.”

Az Eisenhower Elnöki Könyvtár

Dwight David Eisenhower 1890. október 14-én született Abilene-ben, Kansas államban. A kisváros alig kétórnyi autóútra található a kontinentális Amerika földrajzi középpontjától, s az Oz, a nagy varázslóból ismert, klasszikus tornádóktól sújtott középnyugati vidék alig hétezer fős kisvárosa. Folytatva a Truman Elnöki Könyvtárral megkezdett sorozatot, a hidegháborús korszak következő amerikai vezetőjét és legfőbb emlékhelyét mutatom be 2014-es és 2023-as kutatási élményeim alapján.

A hely embere

Eisenhower – avagy ahogy az 1952-es elnökválasztási kampány reklámja nyomán az amerikai közvélemény becézi: Ike – hét fiúgyermek közül a harmadikként született Abilene-ben. Emlékhelye attól is különleges, hogy az elnöki könyvtár és múzeum mellett a szülői ház is részét képezi a közgyűjteménynek. Sőt, az Eisenhower család háza már Ike elnöksége előtt *megnyílt a nagyközönség számára*. Miután sikerre vezette a szövetséges erőket Európában, 1945. június 22-én szülővárosában elmondott beszédében – ahonnan a címben szereplő idézet is származik – kifejezte hálóját Abilene lakosságának, amely emlékhelyéből mind a mai napig jelentős turisztikai bevételre tesz szert. Az amerikai elnöki könyvtárak egyik turisztikailag rendkívül hatékony eszköze az az útlevel, amelyet minden szolgáltatási egységénél ingyen lepecsételnek, s amennyiben összegyűlik az összes pecsét, valamely könyvtárigazgató által különleges jutalomban részesül a történelembarát turista. Így számos látogató a „cross country” utazása vagy szisztematikus elnöki körútjai során felkeresi a szinte az USA közepén található múzeumot.

Ugyanis ez az amerikai elnöki könyvtári hálózat egyik legnehezebben elérhető egysége, ahova a 90-es években *kisrepülőgéppel lehetett eljutni*. Napjainkra annyival javult a helyzet, hogy a Greyhound távolsági

busztársaság egyik járata megáll az autópályához legközelebb eső hotelnél. Külön kiemelném, hogy a könyvtár és múzeum munkáját több tucat lelkes önkéntes segíti, akik akár a kutatók helyi szállításában vagy vendégek fogadásában, programok szervezésében vesznek részt. Ugyanis szinte kézzel a környékbeli nyugdíjas tanárok, értelmiségiek, történelemkedvelők a messziről jött kutatókat, és segítik a könyvtári nyitvatartáson kívüli szabadidejét kellemesen eltölteni. A könyvtár így a kistelepülés számára a turistaattrakción túl egy igazi kulturális központ és a kistelepülés mindennapjainak aktív szereplője.

A generális és elnök

Eisenhower második világháborús tábornokként is már világraszóló ismertségre tett szert. Bár híres mottója, hogy „a tervek semmik, a tervezés minden” („plans are worthless, but planning is everything”), a háborús tervezési osztály vezetőjeként és a szövetséges erők európai főparancsnokaként jelentősen befolyásolta Európa háború után „újratervezését”. Ráadásul nemcsak a politikusok körében fordult meg számos alkalommal a világháború éveiben, de a katonái körében rendkívül humánus és empátikus vezetőként maradt meg emléke. Az életéről szóló kiállítás ugyanis számos esetben oral history és visszaemlékezések révén idézi fel személyét. Bár a

„A könyvtár így a kistelepülés számára a turistaattrakción túl egy igazi kulturális központ és a kistelepülés mindennapjainak aktív szereplője”

Az Eisenhower Elnöki Könyvtár múzeumi állandó tárlata

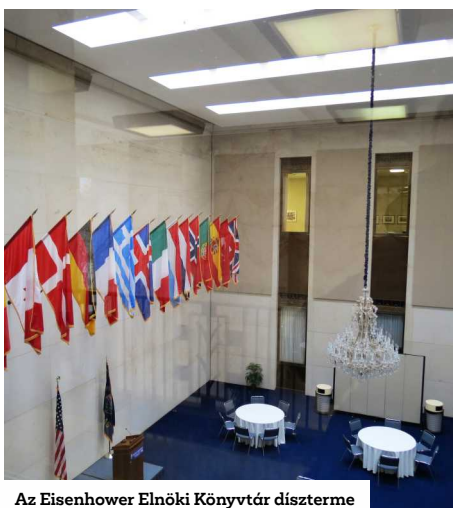
Hungarika a világ túlfelén?

fegyvernugvást követően is fontos pozíciókat tölthetett be – úgymint a Columbia Egyetem rektora vagy a NATO főparancsnoka –, de népszerűsége miatt már Harry S. Truman is felkérte alelnökjelöltként az 1948-as kampány során. Végül egy turnussal később a republikánusok felkérését fogadta el, s idővel az USA egyik legnépszerűbb elnökévé vált.

A Covid-19-világjárvány lezárásokkal terhelt hónapjai során a múzeum jelentős megújuláson esett keresztül. Amíg 2014-es látogatásomkor Eisenhower katonai karaktere volt hangsúlyosabb, mára elnöki szerepköre egyenrangúvá vált a háborús részvételével. Ráadásul a hidegháborús szembenállás léggömbje miatt rendkívül letisztultan kék (amerikai), vörös (szovjet) és sötétszürke (történelmi előzmény vagy magyarázat) színű háttérrel ellátott poszterek és feliratok segítik megismerni az 50-es évek szembenállását. A történelmi előzmények különösen érdekesek annak fényében, hogy számos Európában megismert innovációt az 50-es években meghonosított Amerikában, vagy hasonló kihívások érték újra elnökként. Ilyen például a német mintára kiépített államközi autópálya-hálózat, amely mind a mai napig Ike nevét viseli. Magyar látogatóként külön érdekes, hogy amíg a korábbi tárlat az '56-os forradalmat mint jelentős szovjetellenes felkelést emelte ki, a kurrens tárlat elsősorban az azt követő menekültválságot és a befogadás kezelését mutatja már be.

Mint a vázlatos életútból kiderülhetett, a modern kori egyetemes és hadtörténelem kutatóinak valóságos kincseshányát jelent az Eisenhower Elnöki Könyvtár. Már a hazánkra vonatkozó második világháborús tervek, forgatókönyvek vagy a magyar diplomácia törekvéseinek amerikai katonai fogadtatása is rendkívül kecsesítő témát jelentenek. Azonban az 1956-os magyar forradalom és menekültválság révén jelentős, több százezer oldalnyi magyar vonatkozású iratanyag is megtalálható a levéltári írtoklegben.

A diplomáciai és politikai iratokon túl a legjelentősebb értéke a menekültek segélyezésére létrehozott elnöki különbizottság iratanyagának van, hiszen ebből rajzolódik ki igazán az amerikai társadalom segíteni akarása. A házassági felajánlása-

Az Eisenhower Elnöki Könyvtár díszterme

„Mint a vázlatos életútból kiderülhetett, a modern kori egyetemes és hadtörténelem kutatóinak valóságos kincseshányát jelent az Eisenhower Elnöki Könyvtár”

soktól kezdve több tízezer munka- vagy szálláslehetőségen át az ösztöndíjakig megannyi módon próbálta segíteni a McCarthy-féle kommunista boszorkányüldözést még el nem felejtő közvélemény a sztálinista diktatúrát alig két hétre megdöntő magyarokat. Így ennek a nagymértékű társadalmi szolidaritásnak a megnyilvánulásával jelentősen árnyalható a huszadik századi egyetemes történelmi könyvekbe hazánkat önálló fejezetként elhelyező 1956-os forradalom "amerikai története".

Eisenhower Elnöki Könyvtára Trumanéhoz hasonlóan nemcsak kiváló példája a város híres szülöttje gondozott kultuszának, de bizonyítja, hogy mennyire nagy hatással tud lenni egy közgyűjtemény egy kistelepülés életére. A többfajta közgyűjteményi formát egyesítő intézmény pedig irigylésre méltóan képes kiszolgálni a közelről s távolról egyaránt érkező kutatókat munkájuk során. Így könnyedén otthonosan érezhetik magukat a látogatók azon a vidéken, amit Ike csak „Amerika szíveként” írt le (*very heart of America*).

Máté Zsolt

Az írás Az 1956 utáni menekültválság és a magyar emigráns közönség a hidegháború idején című KFI-FK-1 135586 azonosító számú pályázat támogatásával készült.